

En kunskapsutvecklande rapport: Framtida utmaningar och prioriteringar

---

Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar
för tillväxt

2019-09-12

Dnr Ä2019-952

**En kunskapsutvecklande rapport: Framtida utmaningar och prioriteringar,
N2019/01630/BI (uppdrag 2.9)**

Beslutet att godkänna denna slutrapport har fattats av generaldirektör Gunilla Nordlöf. Rapporten *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt* (Rapport 0292) bifogas som bilaga till denna slutrapport.

Handläggningen har gjorts av Peter Malmsten och Sigrid Hedin. Den sistnämnda var föredragande för ärendet.

Stockholm, 12 september 2019

Gunilla Nordlöf

Sigrid Hedin

Innehåll

1	Uppdraget.....	9
1.1	Bakgrund.....	9
1.2	Mål.....	9
1.3	Målgrupp för aktiviteterna.....	9
1.4	Metod.....	10
2	Slutsatser och rekommendationer.....	11
	Fem megatrender och nio förändringar	11
	... leder till många utmaningar och möjligheter för olika regiontyper	12
	Utvecklingsbehoven bör mötas av satsningar på kompetens, innovation samt infrastruktur.....	12
	Förändringarna ställer krav på tydligt ledarskap samt nya roller och arbetssätt	13
	... som kan hanteras genom asymmetriska lösningar, flexibel och samordnad finansiering samt möjligheter till sektorsmedverkan och samarbete	14

1 Uppdraget

1.1 Bakgrund

Tillväxtverket har fått i uppdrag (Regleringsbrev för år 2019 - uppdrag 2.9) att ta fram en kunskapsutvecklande rapport kring framtida utmaningar och prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken. Rapporten ska utifrån pågående utveckling och trender, såväl nationellt som internationellt, beskriva samhällsutmaningar och möjligheter som den regionala tillväxtpolitiken inom en tioårsperiod kan behöva ta hänsyn till. Tillväxtverket ska även analysera hur olika typer av regioner kan komma att påverkas av utvecklingen samt ge förslag på åtgärder och prioriteringar med syfte att skapa utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft. Tillväxtverket ska i uppdraget föra dialog med relevanta statliga myndigheter. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 september 2019.

Uppdraget är en fortsättning på det uppdrag (regleringsbrev för år 2018: Uppdrag 2.7) som gav en lägesbild av regionerna och deras utmaningar i förhållande till politikens inriktning. Dessa två uppdrag syftar till att bidra till bättre underlag för att beskriva och analysera utveckling och resultat inom regional tillväxt. Med ett bättre underlag och en ökad förståelse om politikens utmaningar och möjligheter kan Tillväxtverket bidra till en bättre statlig styrning av den regionala tillväxtpolitiken.

1.2 Mål

Uppdragets mål har varit att ta fram en rapport. Rapporten *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt* (Rapport 0292) bifogas som bilaga till denna slutrapport.

1.3 Målgrupp för aktiviteterna

Regeringskansliet och framför allt Näringsdepartementet är huvudsakliga målgrupper för rapporten. Rapportens målgrupper är därutöver främst regionalt utvecklingsansvariga aktörer samt myndigheter som nämns i förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete.

I och med att nya strategiska inriktningar förväntas på internationell och nationell nivå så pågår även andra framtidsinriktade kunskaps- och prioriteringsprocesser. I arbetet har vi således genomfört avstämningar med relevanta myndigheter genom att stämma av

möjligheter och utmaningar och relevanta pågående och framtida förändringar med det arbete som under våren och sommaren pågått inom nationell analysgrupp för regional tillväxt och attraktionskraft.¹ Vi har även samordnat uppdragets genomförande med Tillväxtverkets uppdrag (Uppdrag 2.7) att ställa samman prioriteringar inom länens framtida regionala tillväxtarbete som aktörer med regionalt utvecklingsansvar har redovisat.

1.4 Metod

Rapporten grundar sig på sammanställningar av existerande kunskapsunderlag. Se avsnitt 2 Metod och material för mer information i rapporten *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt* (Rapport 0292).

---

¹ Nationell analysgrupp bidrar till genomförandet av En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Gruppen består av representanter från Regeringskansliet, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtverket (samordnade funktion), Boverket, Trafikanalys, Statens energimyndighet, Verket för innovationssystem, Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Havs- och vattenmyndigheten, Post- och telestyrelsen, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor samt Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Därutöver erbjuds Nordregio och SKL att delta på mötena.

2 Slutsatser och rekommendationer²

Tillväxtverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en rapport kring framtida utmaningar och prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken. Rapporten utgår från pågående utveckling och trender, såväl nationellt som internationellt, och beskriver samhällsutmaningar och möjligheter som den regionala tillväxtpolitiken inom en tioårsperiod kan behöva ta hänsyn till för att nå målet om utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft.

Fem megatrender och nio förändringar ...

Med utgångspunkt i en sammanställning av existerande kunskapsunderlag bedömer Tillväxtverket att följande megatrender har stor betydelse för att nå målbilden om utvecklingskraft i alla delar av landet:

- demografiska förändringar innebärande en åldrande befolkning och urbanisering
- teknologiska förändringar innebärande digitalisering, automatisering samt att fysiska, digitala och biologiska system flätas samman
- globaliseringen innebärande ett ökande och ofta ömsesidigt beroende mellan platser, alltifrån länder till, regioner, städer och tätorter
- miljömässiga förändringar innebärande tilltagande resursbrist och klimatförändringar
- värderingsförskjutningar genom till exempel ett ökat missnöje hos delar av befolkningen och generation Z

Med blick mot 2030 har vi identifierat att megatrenderna medför följande förändringar:

1. Fortsatt befolkningsminskning i rurala områden och tilltagande befolkningsökning i stadsmiljöer
2. Ökande krav på att sänka utsläpp av växthusgaser samtidigt som efterfrågan på energi förväntas öka
3. Ökande krav på att hantera klimatförändringar
4. Ökande krav på att få ut mer funktion av mindre resurser samt återbruk och återvinning
5. Allt fler företag är beroende av globala värdekedjor
6. Tilltagande digitala tekniker (automation, AI etc.) inom varu- och tjänsteproduktion

---

² Överensstämmer med sammanfattningen i Tillväxtverket (2019). Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt. Rapport 0292.

7. Ökande krav på livslångt lärande för att möta förändrade behov i arbetslivet
8. Förändrade transportbehov på grund av nya växande marknader samt förändrade produktions- och konsumtionsätt
9. Tilltagande regionala och inomregionala inkomstskillnader

... leder till många utmaningar och möjligheter för olika regiontyper

Vilka utmaningar och möjligheter de nio förändringarna medför för olika typer av regioner har vi belyst genom att utgå från:

- *Befolkningsstruktur (tät/gles)*: Platsens invånare, befolkningstäthet och befolkningsutveckling.
- *Kompetensförsörjning (hög/låg)*: Platsens arbetskraft (arbetsmarknadens utbudssida).
- *Näringslivsstruktur (tjänst, tillverkning, råvarubaserad)*: Platsens verksamheter (företag, organisationer inklusive offentlig sektor).
- *Regional kapacitet (hög/låg)*: Platsens system för politisk styrning och genomförande.

Sammantaget leder de nio identifierade förändringarna till följande **utvecklingsbehov**:

- arbetskraften behöver konstant utveckla sin kompetens och sannolikt dessutom bli fler i vissa geografiska områden och branscher
- företagen behöver bli mer innovativa och resurseffektiva för att kunna möta miljökrav och internationell konkurrens
- tillgängligheten behöver förbättras genom om/utbyggd digital- och transportinfrastruktur som är mer koldioxidsnål, energieffektiv och miljövänlig
- naturresursanvändningen behöver bli effektivare och hållbar
- offentliga aktörer behöver använda sina resurser (personal, finansiella) effektivare och säkerställa goda ramvillkor (såsom lagar, regler och stödstrukturer)

Utvecklingsbehoven bör mötas av satsningar på kompetens, innovation samt infrastruktur

För att hantera utvecklingsbehoven på ett övergripande plan gäller det att, genom finansiering och mandat, säkerställa förmåga hos nationella och regionalt utvecklingsansvariga aktörer att ta ett tydligt ledarskap. Dessutom behöver vi utveckla arbetsätt som möjliggör framtagandet av integrerade strategier med åtgärder anpassade till regioners olika behov. Ett sådant arbetsätt bör också erbjuda möjligheter till intressentinvolvering, experimenterande samt samarbete över styρνivåer, sektorer och administrativa gränser. Dessutom krävs fortsatt utveckling av kunskapsunderlag i form av analys, uppföljning och utvärdering för att fånga insatsers effekter och nytta samt för att möjliggöra lärande.

För att nå utvecklingskraft i hela landet föreslås följande **prioriteringar** och **åtgärder**:

- Främja kompetensförsörjning och kompetensutveckling genom satsningar på kunskap och kompetens:
  - *Generellt behov*: Skapa förutsättningar för livslångt lärande och omskolning bland annat till följd av utvecklingen inom digitaliseringsområdet.
  - *Specifika territoriella behov*: Höja lägsta nivån samt säkerställa matchning i områden med mindre befolkningsunderlag samt för branscher med en stor efterfrågan på kompetens.
  - *Insatser (exempel)*: Utveckla incitament för studier, validering, anpassade utbildningar samt ett kompetensförsörjningsråd för samordning av statliga utbildningsaktörer.
- Främja innovation och företagande genom satsningar i företag och organisationer inklusive offentlig verksamhet:
  - *Generellt behov*: Dagens och morgondagens förändringar samt den internationella konkurrensen kräver hög produktivitet genom kvalitet och innovation samt utveckling inom särskilt områdena digitalisering och klimatomställning.
  - *Specifika territoriella behov*: Säkerställ att aktörer i hela Sverige, branscher och företag har möjlighet att ingå i kunskapsnätverk samt globala värdekedjor.
  - *Insatser (exempel)*: Investeringsstöd för att utveckla produktionsprocesser (mjuk och hård infrastruktur), satsningar på internationalisering samt kunskapssamarbeten.
- Främja infrastruktur tillgång inklusive tillgång till kommersiell och offentlig service genom infrastruktursatsningar:
  - *Generellt behov*: Infrastruktur som är energieffektiv, koldioxidsnål och robust.
  - *Specifika territoriella behov*: Utbyggnad av digital- och transportinfrastruktur i områden med svag tillgänglighet (såsom landsbygdsområden) samt områden med stora flaskhalsar (såsom storstadsområden). Dessutom behöver vi bygga om och ut infrastruktur för energiförsörjning. Särskilda satsningar kan behövas på kommersiell och offentlig service i områden med ett begränsat befolkningsunderlag.
  - *Insatser (exempel)*: Stöd till ut- och ombyggnad av bredband, VA, energi, (järn)väg, kommersiell och offentlig service. Incitament för beteendeförändringar angående exempelvis färdssätt (samåkning, kollektivtrafik).

Hållbarhetsaspekterna behöver genomsyra dessa åtgärder, vilket innebär att vi skapar ekonomiska möjligheter både nu och i framtiden.

Förändringarna ställer krav på tydligt ledarskap samt nya roller och arbetssätt ...

För att den regionala tillväxtpolitiken bättre ska kunna hantera möjligheter och utmaningar som framtiden medför för olika delar av

Sverige behövs ett tydligt nationellt och regionalt ledarskap. Omvärldsförändringar medför också behov av att utveckla nya innovativa arbetssätt för utformning och genomförande av insatser. Samarbete mellan sektorer och styrvivåer är en förutsättning för att kunna hantera framtidens utmaningar och möjligheter. Sammantaget innebär detta att offentliga aktörer måste ta sig nya roller. Inom samtliga prioriteringar och insatser nämnda ovan har regioner en viktig roll för att identifiera och prioritera behov samt för att samordna och genomföra insatser. Tillväxtverket tar fasta på att nationell nivå måste vara en partner med regional och lokal nivå för att bland annat säkerställa att finansiella resurser allokeras på bästa sätt. Ett övergripande nationellt åtagande för regeringen och statliga myndigheter är att säkerställa överblick, samordning samt uppföljning och utvärdering av nationella mål och prioriteringar. Dessutom måste nationell nivå enskilt samt tillsammans med regionerna identifiera och prioritera behov. Det åligger också nationella aktörer att vid behov optimera samt omfördela resurser mellan regioner och sektorer.

... som kan hanteras genom asymmetriska lösningar, flexibel och samordnad finansiering samt möjligheter till sektorsmedverkan och samarbete

För att nationell nivå ska kunna ta det nationella ledarskapet och vara en relevant partner till regional nivå bör regeringen överväga:

- Asymmetriska lösningar. Genom att styra med tillit inom beslutade mål och ramar möjliggörs ett fokus på vad och inte hur samt experimenterande. Det handlar också att formulera uppdrag tillsammans med regionerna. Ett viktigt nationellt åtagande är att samordna insatser samt uppföljning och utvärdering.
- En mer flexibel och samordnad finansiering av det regionala utvecklingsarbetet för att möjliggöra ett helhetsperspektiv och regional anpassning. Territoriella kontrakt som bygger på tillit samt nationella och regionala mål och prioriteringar skulle kunna vara ett instrument att arbeta i denna riktning.
- Fortsatt och utökad sektorsmedverkan samt samarbetsmöjligheter. Regeringen bör säkerställa uppdrag och resurser så att statliga myndigheter kan medverka i det regionala tillväxtarbetet. Det kan till exempel handla om att medverka i framtagandet och genomförandet av regionala utvecklingsstrategier, delta i dialoger samt genomföra insatser. Dessutom finns behov av att säkerställa finansiella och legala förutsättningar för samarbete över läns- och landsgränser och sektorer samt mellan privata och offentliga sektor. Vidare är det viktigt med intressentinvolvering i framtagandet samt genomförande av insatser.

